

Leertraject

Energie in de Leefomgeving

Terugblik deelsessie SKG Jaarcongres: Energie & Gebiedsontwikkeling

De energietransitie is één van de vele ontwikkelvraagstukken die een plek moet krijgen in gebiedsontwikkeling. Energie geldt tegenwoordig niet meer als een randvoorwaardelijke aangelegenheid, maar als volwaardige opgave in een gebied. Hoe wordt de energietransitie, naast en in samenhang met alle andere opgaven, in de langjarige complexe puzzel ingepast? En wat zijn daarbij de grootste belemmeringen of succesfactoren? Wat is de ruimtelijke impact van de energietransitie? En welke rol heeft de netbeheerder daarin en hoe kunnen we omgaan met netcongestie? Het [Leertraject Energie in de Leefomgeving](#) organiseerde eind maart op het [SKG jaarcongres](#) (Stichting Kennis Gebiedsontwikkeling) een deelsessie 'Energie & Gebiedsontwikkeling' om hier samen met gebiedsontwikkelaar Nederland dieper op in te gaan. Onder leiding van Natasja van den Berg van Tertium werd de verbinding gelegd tussen de 'werelden' van gebiedsontwikkeling en energie.

Energievoorziening niet meer vanzelfsprekend

"Energievoorziening is in Nederland altijd gezien als iets vanzelfsprekend, maar dat zal vanaf nu helaas niet meer het geval zijn", klinkt de waarschuwende boodschap van Gerja Koldenhof van Stedin richting de diverse groep aanwezigen (gebiedsontwikkelaars, RES'en, netbeheerders, RVO, Rijksvastgoedbedrijf, et cetera). Op basis van cijfers schetst zij de enorme energieopgave waar Nederland voor staat. Om aan de verwachte energiebehoefte in 2030 jaar te voldoen, zijn o.a. 8.000-13.000 nieuwe energiestations, 500 km aan nieuwe warmtenetten en 350 km aan bovengrondse leidingen nodig. Voor dit alles wordt in 2030 een tekort van zo'n 17.500 monteurs verwacht.

De aantallen dringen met enige verbijstering tot het aanwezige publiek door. Hoe maken we deze plannen haalbaar, gezien de huidige tekorten in beschikbare ruimte, financiële middelen, materialen en personeel? Dat is een forse gezamenlijke uitdaging. Hoewel Koldenhof inderdaad aangeeft dat we voor een groot probleem staan, legt zij uit dat de strategieën van netbeheerders naast extra bijbouwen ook zijn gericht op het slimmer benutten van het energieaanbod. Bijvoorbeeld door vraag en aanbod beter op elkaar aan te sluiten en lokaal opgewekte elektriciteit direct te gebruiken of op te slaan. En slimmer beheer door het toekomstgericht aanleggen of aanpassen van het netwerk om reconstructies in de toekomst te voorkomen.

De invloed en het belang van keuzes

De opgave is gigantisch, niet alleen door de genoemde aantallen, maar vooral omdat de omslag wordt gemaakt naar een geheel ander energiesysteem. Hoewel door deze enorme opgave de boodschap om bij gebiedsontwikkelingsprojecten de energievraag altijd vanaf begin af aan mee te

nemen als niet meer dan vanzelfsprekend klinkt, gebeurt dit lang niet altijd. Boris Hocks van Generation.Energy licht toe hoe bewustere keuzes voor de energieopwekking in gebiedsontwikkeling veel consequenties hebben voor de ruimtelijke inpassing in wijken.

Omdat hier nog te weinig kennis over is, worden soms onhandige keuzes gemaakt. Zo kan het zijn dat ontwikkelaars bepalen dat een huis geëlektrificeerd wordt, maar dat de beperkte beschikbaarheid ondergrondse ruimte dit niet toelaat. Anderzijds geldt ook dat ontwerpbeslissingen op objectniveau impact hebben op hoe het hele elektriciteitssysteem er uitziet. Hoogbouw is bijvoorbeeld minder energie-efficiënt vanwege de oppervlakte van het dak en gevel ten opzichte van de energievraag.

De keuzes in vormen van elektriciteitsopwekking, warmtebronnen en mobiliteitsstrategieën hebben allen impact op het netwerk en ruimtelijke consequenties. Zie ook [deze webtool](#) voor een ruimtelijke verbeelding en samenhang van het energiesysteem. Hocks benadrukt daarom dat gebiedsontwikkelaars een verantwoordelijkheid hebben om de energievraag binnen projecten goed te onderzoeken en te kijken hoe ze hierin kunnen voorzien. Ook pleit hij voor een grotere rol van netbeheerders in de verstedelijkingsstrategie om advies te kunnen geven. De netbeheerder heeft daarvoor weer meer informatie nodig van de verstedelijkingsstrategieën om de impact op het net te berekenen. Dit vraagt dus om een intensievere samenwerking tussen deze partijen.

Fabienne van Luin van gemeente Zuidplas laat zien welke dilemma's ontstaan bij de doelstelling van een nieuwe gebiedsontwikkeling om energieneutraal te zijn. De ontwikkeling van het Middengebied in de laaggelegen polder tussen Rotterdam en Gouda betreft de realisatie van een geheel nieuw dorp. Met de ambitie om door de toevoeging van 8.000 woningen in de gemeente Zuidplas een voorbeeldorp te worden voor klimaatadaptief bouwen, loopt de gemeente momenteel aan tegen de beperkte ruimte om nieuwe energievoorzieningen te realiseren. Zo stuit het inzetten van windmolens op politieke weerstand, is het toevoegen van zonnepanelen alleen niet genoeg, en loopt het beoogde dorpse karakter van de nieuwe wijk het risico overrompeld te worden door grote industriële energieopwekkingsinstallaties. Dit zou ten koste gaan van het beoogde dorpse en landschappelijke karakter en beleving van de nieuwe wijk. Er is sprake van een spanning op het niveau van waarden: we willen duurzaamheidsdoelen verwezenlijken maar gelijktijdig ook gebieden creëren met landschappelijke kwaliteit en identiteit. Keuzes in de manier waarop energie duurzaam wordt opgewekt hebben invloed op andere maatschappelijke waarden zoals omgevingskwaliteit. Invulling geven aan de energietransitie in gebiedsontwikkeling raakt aan fundamentele en soms conflicterende maatschappelijke waarden. In dit geval gaat het over vragen over welke waarden we belangrijker vinden, of moeten we aan beiden vastgehouden worden? En moet een andere functie dan ruimte inleveren om plaats hiervoor te maken?

Uit het publiek rijst de vraag waarom het toch zo moeilijk blijft om “zelfs in de lege polder van Zuidplas” de energietransitie te realiseren. Dit heeft onder andere te maken met de maar beperkte beschikbare grond en geschikte bodem om nieuwe systemen aan te leggen. Ook noemt Hocks het uitblijven van keuzes op hoger niveau voor bepaalde energiesystemen een reden waarom de uitvoering in gebiedsontwikkeling zo complex blijft: “met honderden variabelen kunnen we wel door blijven onderzoeken, maar we zouden nu moeten bepalen welk energieprofiel (gebiedsbreed) we kiezen”.

Noodzakelijke dialoog

Het is allereerst nodig om de opgave voor energie op gebiedsniveau echt goed te snappen voordat aan een gebiedsontwikkeling begonnen wordt, met deze concluderende boodschap sluit de sessie af. Maar waar er wel een handboek verkeer bestaat, is deze er (nog) niet voor energie. Terwijl energie een van de kaartlagen is waarop ontworpen moet worden en waarover expliciete keuzes noodzakelijk zijn (met ruimtelijke consequenties). Er zijn dan ook nog veel stappen te zetten om een volwaardige en wederkerige verbinding te creëren tussen de werelden van energie en gebiedsontwikkeling. En daarvoor moeten netbeheerders, gemeenten en ontwikkelaars veel meer met elkaar in gesprek gaan: gesprekken zoals tijdens deze sessie 'Energie & Gebiedsontwikkeling'.

Leerstoel
Gebiedsontwikkeling

Nationaal Programma
RES Regionale
Energie
Strategie

